

Szilveszter öreg éjszakáján

Tizenhét jel zuhanó koreográfiára

A szöveg kiindulópontja Munkácsy Milton-tanulmánya. A karosszékbe süppedt Milton – egyben, sőt a történet során egyre inkább az öreg, beteg Munkácsy, no meg az *Elveszett paradicsom* bátorságáért halandósággal fizető Ádámja – a szöveg központi alakja.

A cselekményt szerzői szándék szerint a jelenetezés, a megszólalások-csöndek ritmusa tagolja, társulhat hozzá akár a zene is, hiszen a Mozart-kép mögött is zene szólt. Fontosak a variációk, gradációk, elhallgatások. De ez itt nem Mozart-zene, hanem inkább *Mozart halálának* zenéje.

A játéktér három részre oszlik. Ahogyan a három, szintén egymás mellett elhelyezkedő Munkácsy-kép is áll a Reök-palota I. emeleti kettes kiállítási termének sarkában. A bal oldalin az ablak balról világít, mint Vermeernél. A tér sötét, már majdnem teljesen fekete. Középen kis kerek asztal. Két oldalán egy-egy karosszék. Egy szembe és egy oldalt beállított. A második képen a heverő. A harmadikon virágos csendélet. A színtér két másik helye alig bejátszott.

A szövegben szerepelő *Elveszett paradicsom* részletek a hatodik énekből származnak, méghozzá Baróti Szabó Dávid magyar fordításában. Úgy-szintén szerepel a szövegben egy részlet Munkácsy utolsó leveléből is.

A szereplők

VAK MILTON DIKTÁLJA – 93×123 cm, olaj, vászon, a Reök-ben kiállított Milton-tanulmány ugyanis a nevezetes *A vak Milton diktálja lányának az Elveszett paradicsomot előzménye*.

PIHENŐ HÖLGY – 87×116 cm, olaj, fa, ugyanezen címen.

A Reök-házban nem látható, ez alkalomra megidézett szereplői a szövegnek:

A MŰVÉSZ FELESÉGE – 29×39 cm, olaj, vászon.

ÁSÍTÓ INAS – 31×24 cm, olaj, fa.

MOZART HALÁLA – 110×140 cm, mint terápiás és zenei lehetőség.

A *Milton* és a *Pihenő hölgy* társaságában Szegeden kiállított harmadik kép csendélet, értelemszerűen szöveges szerepet nem kaphatott, megtalálható viszont az instrukciók között *Csend(élet virággal)* formában.

Csend(élet virággal).

I. jel: Elvesztette a talaj

A szín: majdnem teljesen színtelen. VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA a karosszékekben. MOZART HALÁLA hallgat fél-alá járkálva, pedig a zeneterápiáról mondhatna valamit.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Azt álmodtam, hogy Szilveszter öreg éjszakáján meghaltam. Azután, mert a bomlás oly lassan haladt, gondoltam még járok-kelek, fontoskodom, gyakorlom az egyenes testtartást a zuhanó téglák között, tudja már, hogy megy ez... Képzelve csak, mekkora erő kell hozzá, amikor az ember tisztában van a helyzet megváltoztathatatlanságával. Persze már akkor sem voltak illúziói, amikor még élt, és az állaga alig változott. Így aztán hamarosan szembetaláltam magam mindazzal, amit a falakra az elmúlt esztendőben raktam, és most omlani kezdett vissza, és kényszerét érzem ma is annak, hogy felkeressek minden helyet, ahol csak égő parazsat hagytam.

MOZART HALÁLA kimegy, pedig a zeneterápiáról mondhatna valamit.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA (*Magát nem zavartatva folytatja.*) Le kell szögezmem, bár mindenki tudja, aki e tereket nyitott szemmel, de annak is, aki fehér sétatálcával tapogatva járja: a világ mégsem égett le. Sőt, bár a tűznek világa, világossága adott, a kép, amellyel kapcsolatba hozható, mindegyre sötétebb... (*Némi szünet után folytatja.*) Hát ez is foglalkoztat, bár nagydobra verni elfelejtem, mert nagyon fontos

dolgok jönnek közbe, amilyen pl. az álomból egyenesen nyíló tetszhalál. Olyanok, amelyek folytán az ember elfelejti adott becsületszavát. Mindig is tudni lehetett, ez a befejezetlenség, ez bizony az, ami a viszszagörgő kövek és málló ujjak országában állandó. A doktor úr érti az üzenetemet? Egy embertől jön, aki elvesztette a talaj alól a lábát!

II. jel: Éjszaka van

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hé!

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó! Segít valaki...

Kis idő múlva kintről, álmos hangon.

PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Alszol, kislányom?

PIHENŐ HÖLGY Pihenek. Aludjon maga is!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Nem bírok.

Megint csend(élet virággal) egy ideig.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Fel akarok öltözni.

PIHENŐ HÖLGY Minek?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Menni akarok.

PIHENŐ HÖLGY Hova menne ilyenkor?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Sok a dolgom. A körmömre ég a munka.

PIHENŐ HÖLGY Éjszaka van.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Na, gyere már, indulni akarok.

PIHENŐ HÖLGY Hova?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Haza.

PIHENŐ HÖLGY Hát nem tudja, hogy otthon van?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Ez nem otthon, ez egy intézet. Na gyere, gyorsan segíts fel!

PIHENŐ HÖLGY Messze még a hajnal. Kakaskukorékolás se hallik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Kukorékol egyet.)* Na, indulunk?

III. jel: Kórházban, zárt intézetben

Csend(élet virággal). Elmúlik ismét egy kis idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Halló, valaki!

Kis idő múlva kintről.

18 PIHENŐ HÖLGY Mi van már megint?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Alszol?
PIHENŐ HÖLGY Dehogyan alszom. Hagyna is maga engem... Pihenek.
Pihenjen maga is!
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Nem bírok már a fenekemen ülni.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Fel akarok öltözni.
PIHENŐ HÖLGY Minek?
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hogy kimenjek innen.
PIHENŐ HÖLGY Nosza, rajta csak! Nem állok az útjába.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Akkor jó. Indulok is, add a kezéd,
segíts talpra állni!
PIHENŐ HÖLGY Ha menni bírna, talpra is tudna állni.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Na gyere már, indulni akarok!
PIHENŐ HÖLGY Megbénult a lába.
Kis szünet.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Nővér, maga zaklat engem.
PIHENŐ HÖLGY Mit gondolsz, kórházban vagyunk?
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kórházban? Zárt intézetben. Ki
akarok menni innen!
PIHENŐ HÖLGY Várjuk meg a napfelkeltét, a hajnalhasadást.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *kukorékol.*

IV. jel: Úgy tűnik, megvakult

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó, valaki!
Kis idő múlva kintről.
PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Orvost akarok!
PIHENŐ HÖLGY Parancsoljon, kedves beteg!
Kis szünet, gyanakvás.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Szeretném tudni, mi van velem?
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mért nem látom a napfelkeltét?
PIHENŐ HÖLGY Mert még nem kelt fel a nap.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Félek a sötétben. Ha feljön a nap,
látni fogom, ugye?

PIHENŐ HÖLGY Nem hiszem, úgy tűnik, megvakult.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Sok még a dolgom. A körmömre ég
a munka. Festenem kell, vagy zenét szereznem...
PIHENŐ HÖLGY Éjszaka van.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Meglehet, írni fogok.
PIHENŐ HÖLGY Ez esetleg akadályba ütközhet.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Miféle akadályba?
PIHENŐ HÖLGY Hogy vak és gyakorlatilag írástudatlan.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Messze még a hajnal.
Messzi kakaskukorékolás.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA is kukorékol egyet.

V. jel: Fene kén

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó, valaki!
Kis idő múlva kintről.
PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Leírnád, kedves, az álmom?
PIHENŐ HÖLGY Azonnal, édesapám!
Bejön a jegyzetfüzettel kezében. Elhelyezkedik a másik karosszékben.
PIHENŐ HÖLGY Hallgatom.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Láttá az Úr, amit én, mi zajlik a fe-
nekén a helynek, ami fene foszfor, a helynek, ami fene kén, ami fortyog,
s keveri a gonosz ott a kását, tervezi két teremtettt embere bukását.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
PIHENŐ HÖLGY Lassabban, kérem! Jól értettem? Megismétlem:
Látta Pokol fejedelmének dulásit az égből
A nagy Hatalmasság, s a pár embernek elestét,
Szánta sohajtóznán, s idején gyámolt vete néki.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Jó. Egészen jó. Folytatom: Az asz-
szonyállat mikor szül, tőle nagyon kikészül, s a férfiember vitézül tűri,
hogy az eső veri, októberi, novemberi, sújtja kankó, beriberi.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
PIHENŐ HÖLGY Megismétlem:
Magzatidat nagy kínok közt hozod Éva világra;

És a tőled adott élet te fejedre halált szül.
Társad kedvéért magadat vétekre kiszánó
Ádám! mostoha lesz az egész természet ezentül...
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mostoha lesz és fénytelen.
PIHENŐ HÖLGY Világosodik.

Messzi kakaskukorékolás.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *is kukorékol.*

VI. jel: Íme, merülünk

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

PIHENŐ HÖLGY Hajnalodik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *hallgat.*

PIHENŐ HÖLGY Kár, hogy nem látja, édesapám! Kinn az ég lassan megvilágosodik. Ám a nyitott ablakszárnyban még mindig a fordított újhordat és a csillagokat látni. Vagy nem az eget tükrözi? És ki nyitotta ki?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *hallgat.*

PIHENŐ HÖLGY *Bejön, a jegyzetfüzetben lapoz.*

PIHENŐ HÖLGY

Rettenetes mozdulással, s bögéssel ezekre
Belseiben repedett a Föld, s két részre szaladván,
Felgyúlladt tavakat s kénkö-felhőket okádó
Mélyre kinyílt.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *horkolása hallatszik.*

PIHENŐ HÖLGY Ahogy növekszik kinn a fényerő, úgy lesz idebenn súlyosabb a vakság. Lassan teljesen elsötétül ez a csendélet. Miről álmodnak, kedves apám, a lehullott virágszirmok?

Horkolás. PIHENŐ HÖLGY óvatosan felemelkedik a karosszékéből. Lábujjhegyen a szoba irányába indul.

PIHENŐ HÖLGY *(Közben.)*

Ijedelmében elfonnyad egésszen
A Sátán. De kevélységét mindúntalan úzvén,
A Vétket szólítja, s Halált; és: íme merülünk,
Úgymond, gyermekeim!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Félálomban.)* Jó. Egészen jó. „S hová e sülyedés, van-e még mélyebb posztja, hol a legmélyebb pontja, hol a hely, amire vágyok: az abszolút Mariana-árok?”

PIHENŐ HÖLGY (*Már visszafeküdt a beverőre.*) Hol örökös az éjszaka.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hajnalodik!
PIHENŐ HÖLGY Dehogy, csak látomása van.

Messzi kakaskukorékolás.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *ismét elalszik, álmában kukorékol.*

VII. jel: A magánosságnak segíteni

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Végy elő levélpapírt!

Kintről behallatszik PIHENŐ HÖLGY egyenletes lélegzése.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondhatom? (*Vár, majd diktálni kezd.*) A tegnapi nappal viszonylag jó és az éjjel is tűrhető... Lejegyezted?... De mindig olyan nehezen alszom el, mégis szabályosan követem a kúrát s csak hangulataim szerint módosítgatom. Összefoglalva állapotomat, ha van is valami javulás, ez nagyon csekély, és azoknak, akik azt tanácsolják, hogy türelemmel legyek, igazuk van. (*Kis szünet után.*) Tehát hadd legyek türelmes, de ha a magánosságnak segíteni és gyarapítani kellene a gyógyulást, nekem bizony nem valami jót tesz. Megvan? (*Szünet.*) De nem megyek olyan messzire, hogy azt higgyem, hogy megérkezéskor már gyógyult leszek. Ezért, Cilikém drágám, türelmesen várom ki a napot, amikor majd meglátom jó kövér arcodat. Nagyon elégedett leszek, hidd meg nekem. Végül is türelmesen várlak, és várakozás közben egyedül teszem sétáimat. (*Megismétli.*) ...Egyedül teszem sétáimat. (*Majd folytatja.*) A szomszéd épületbe megyünk földszintre, egy jó szobád lesz ... Tehát tíz nap múlva! A te szomorú öreg kakasod, Miska.

Messzi kakaskukorékolás.

VIII. jel: Két részre szaladván

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Egyedül teszem sétáimat...

Megint csend(élet virággal). Megint idő.

Megragadja a karfát, és megkísérel felállni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA (*Az előbbinél hangosabban.*) Egyedül teszem sétáimat!

Megint csend(élet virággal), de az előbbinek csak a fele.

Hintáztatva felsőtestét igyekszik a széktől elrugaszzkodni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Még hangosabban.)* Egyedül teszem sétáimat!!

Megint csend(élet virággal), de már csak lélegzetvételyi.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Önkívületben.)* Egyedül teszem sétáimat!!!

Megint csend(élet virággal), de ez most minden korábbinál harsányabb.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *megpillantja ÁSÍTÓ INAS kinyújtott kezét maga előtt.*

PIHENŐ HÖLGY *(Álmosan belép, s mint korábban...)*

Rettenetes mozdulással, s bögéssel ezekre
Belseiben repedett a Föld, s két részre szaladván,
Felgyúlladt tavakat s kénkö-felhőket okádó
Mélyre kinyílt.

Megtorpan megpillantva ÁSÍTÓ INAS-t.

ÁSÍTÓ INAS Az orvos küldött.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Te vagy az úr angyala.

ÁSÍTÓ INAS Szóval ápoló vagyok.

PIHENŐ HÖLGY Egy igazi atléta!

ÁSÍTÓ INAS Szóval betegszállító. Az igazgató úr régi tisztelője.

PIHENŐ HÖLGY Nem igazgató.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mi hírt hozol?

ÁSÍTÓ INAS Hát egykor úgy járt. Olyan gangosan. Szóval a mesteré.

PIHENŐ HÖLGY Miféle mesteré? Soha nem volt mester.

ÁSÍTÓ INAS Tábornok?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondd, hogy megbocsát, hogy viszsza-
szavont úgy a mulandóság.

PIHENŐ HÖLGY Egy öregember.

IX. jel: Végrendelet

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Miközben ÁSÍTÓ INAS az ölébe emeli.)* Mielőtt meghalok, vagy legalábbis mielőtt beszédfunkcióim cserben hagynának, esetleg elmeállapotom megbízhatatlanná lenne stb., utasítanom kell téged elrejtett értéktárgyaim elhelyezkedése felől. Nem mintha életfunkcióim kihagynának, erőm teljében vagyok, sőt, beszédem sem akadozik, beszédesebb vagyok, mint bármikor, elmém

pedig tisztább, mint valaha. Egyedül az róható csak fel nekem, hogy elfeledtem, hova tettem a kis térképet és a feljegyzést az elásott fények helyéről. Ha ez így marad, nem tehetsz mást, fiam, ott kell kezdened, ahol apád is kezdte. Kilépsz a ködbe, hosszú, simára koptatott nyelű ásó lesz kezvedben, s előtted a vége nem látható téli kert.

X. jel: Kifordult félhold arca

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

PIHENŐ HÖLGY Felolvashatom?

ÁSÍTÓ INAS ölben cipeli VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-t, aki közben a nyakába libeg.

PIHENŐ HÖLGY Kedves vén kakas! (*Kivárja, míg VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA ráemeli üveges tekintetét.*) A tegnapi nappal viszonylag jó és az éjjel is tűrhető... (*VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-hoz*) Követi?... De mindig olyan nehezen alszom el, mégis szabályosan követem a kúrát, s csak hangulataim szerint módosítgatom. De visszakövetelem a kerti pataokban fogott minden pisztrángomat. A rákot borsos fehérboros lében, és bízom benne, hogy nem feledtem el a rákevés fortélyait. Összefoglalva állapotomat, ha van is valami javulás, ez nagyon csekély, és azoknak, akik azt tanácsolják, hogy türelemmel legyek, igazuk van. (*Kis szünet után:*) De én nem hallgatok rájuk, a magánosság embert még meg nem gyógyított, mert minek is gyógyulnánk meg, ha csak úgy magunknak tesszük, mikor nem is magunknak élünk. (*VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-hoz:*) Ide figyeljen! (*Hatásszünet.*) Ha a lábamat is szegték, szárnyamat nem, megérkezésemkor már gyógyult leszek. Ezért, Miska drágám, emlegetni fogja majd a napot, amikor majd ismét meglátom kifordult félhold arcát. Nagyon izgatott leszek, előrebocsáthatom! Addig is türelmesen várok, de ha nem lesz enyém az első tánc, kikaparom a vaksi szemét. (*Megismétli:*) ...Ki-ka-pa-rom a vaksi szemét. (*Majd folytatja.*) Igen, jó lesz nekem a földszinten, de még jobb, hogy veled osztom meg a szobát... Már csak pár nap! A te öreg kopasz nyakú jércéd, Cili.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA kukorékol egyet.

XI. jel: Egy szörnyeteg

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kikaparja a vaksi szemem...

Mondja, majd kotkodál egy ideig.

Szorosabban fogja ÁSÍTÓ INAS karját, és megkísérel a nyakába kapaszkodni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Az előbbinél hangosabban, izgalomban.)* Kikaparja a vaksi szemem...

Megint kotkodálás, de az előbbinek csak a fele.

Előre-hátra mozgatott alsótestét igyekszik ÁSÍTÓ INAS arcához emelni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Még hangosabban, növekvő izgalomban.)* Kikaparja a vaksi szemem...

Megint kotkodálás, de már csak röviden.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Önkívületben.)* Kikaparja a vaksi szemem...

Majd hirtelen csend(élet virággal), amely – legalábbis VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA részéről – a megkönnyebbülés csendje (élet és virág nélkül).

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA megriad ÁSÍTÓ INAS felemelt keze látán.

PIHENŐ HÖLGY *(Megtorpan.)*

Ijedelmében elfonnyad egésszen

A Sátán. De kevélységét mindúntalan úzvén,

A Vétket szólítja, s Halált; és: íme merülünk,

Úgymond, gyermekeim!

ÁSÍTÓ INAS *(Magyarázkodva.)* Szóval összegecizte a köpenyem.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Te egy angyal vagy.

ÁSÍTÓ INAS Szóval nem szeretem, ha egy bankigazgató hozzám dörögölőzik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Mégpaskolja az arcát.)* Te, te, igazi atléta! A megtalált lábam.

PIHENŐ HÖLGY Nem igazgató.

ÁSÍTÓ INAS Hát akkor egy mester.

PIHENŐ HÖLGY Miféle mester? Soha nem volt mester.

ÁSÍTÓ INAS Tábornok?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondd, hogy megbocsátsz, s hogy visszavont úgy a mulandóság.

PIHENŐ HÖLGY Egy öregember.

ÁSÍTÓ INAS Egy szörnyeteg.

ÁSÍTÓ INAS földre ejti VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-t.

XII. jel: Ami leesni készül

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Indulatosan.)* Te csak egy ápoló vagy.

ÁSÍTÓ INAS Na és mi van akkor, ha az ég küldött?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Megvetően.)* Betegszállító.

PIHENŐ HÖLGY Bukott atléta.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA No és mi hírt hozol?

ÁSÍTÓ INAS Semmi hírt nem hoztam.

PIHENŐ HÖLGY Akkor meg mi a dolgod itt?

ÁSÍTÓ INAS Alátámasztani. *(Fejével VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA felé biccent.)*

PIHENŐ HÖLGY Egy tábornokot?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondd, hogy megbocsátsz, s hogy visszavont úgy a mulandóság!

ÁSÍTÓ INAS Mindent, aminek maga alól kiment a lába. Egy öregembert.

PIHENŐ HÖLGY Egy szörnyeteget.

ÁSÍTÓ INAS Nekem kell felemelnem azt, ami leesni készül. *(Súlyemelő mozdulatokat mímél.)* Én zúdítom a földre azt, ami földre hullni elfelejtett.

XIII. jel: Rezzenetlen jégmell

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA magára hagyva a padlón.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kilépsz a holdvilágra, hosszú, simára koptatott nyelű ásó lesz kezvedben, s előtted a vége nem látható téli kert. No és a holdfényről mi jut eszedbe? – kérdezem, mint egy halott a szintén megidézett, magvaváló szilvafa alatt. Világos, ugye, hogy épp a fa az, vagy egy fakarcsúságú sellő árnya, amitől nem látsz. Csodálatosan borul az ösvény fölé, mindene, a karja vagy a lombja, az ága, a legvékonyabb is vastag jéggel borítva. Egy üvegfa, áttetszősége egyszerre láthatatlanná teszi az elmosódót. Feledékenység és éleslátás. A kettő határán ólomüveg, tejüveg. Rezzenetlen jégmell. Nem hagyományos elválasztó, sokkal inkább egyesítő limes, amelyen át egy halott hozzátartozó is úgy járkal, hogy folytatólagosan egy helyben marad. És kérdez a ködről, miután szinte teljesen vakon meghal.

XIV. jel: Visszagördülő kő

A MŰVÉSZ FELESÉGE begördül egy tolószéken. MOZART HALÁLA hallgatag betolja, pedig a zeneterápiáról is mondhatna valamit.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Azt álmodtam, hogy maga után haltam. Miután vak öregemberként láttam viszont, belesüppedve egy elnyútt karosszékre, az arcából kimaradó fényel, lassan feketedő bőrrel, alig tudtam egyenes testtartással elhaladni a tornyok zuhanó téglái között, tudja már, hogy megy ez... Képzelve csak, mekkora erő kell hozzá, amikor az ember tisztában van a helyzet megváltoztathatatlanásával. Persze már akkor sem voltak illúziói, amikor még élt, és az állaga alig változott. Mi lesz azzal, szerelmem, amit az elmúlt esztendőben a falakra rakott, és ami omlik most már vissza. És kényszerét éreztem annak, hogy felkeressek minden helyet, megannyi beteg nő, ahol csak szenvedélye paraszát hagyta.

MOZART HALÁLA (*hallgatag kismfordál, pedig a zeneterápiáról is mondhatna valamit.*) Le kell szögeznem, bár mindenki tudja, aki a tereket nyitott szemmel, de annak is, aki fehér sétapálcával tapogatva járja: a világ mégsem égett le. Nem kellett volna azt a tüzet oly hevesen oltani. Bár ez is jobb az álomból egyenesen nyíló tetszhalálnál. Amely során az ember megfeledkezik adott becsületszaváról. Mindig is tudni lehetett, ez a befejezetlenség, ez bizony az, ami a visszagörgő kövek és málló ujjak országában állandó. A doktor úr is üdvözölteti. Azt üzeni, hogy egyszer élünk, de az nem most van!

ÁSÍTÓ INAS belopakodik PIHENŐ HÖLGY szobájába.

XV. jel: Édes otthon

A MŰVÉSZ FELESÉGE Hé!

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő. Kintről halk kuncogás hallatszik. Alig hallhatóan: „Na, ne csiklandozzon már, maga impotens barom!”

A MŰVÉSZ FELESÉGE Hahó! Segít valaki...

Kis idő múlva kintről, unott hangon.

PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Alszol, kislányom?

PIHENŐ HÖLGY Pihenek. Aludjon maga is!

A MŰVÉSZ FELESÉGE Nem bírok.

Megint csend(élet virággal) egy ideig. Azonosíthatatlan háttérhangokkal:

A MŰVÉSZ FELESÉGE Fel akarok kelni.
PIHENŐ HÖLGY Minek?
A MŰVÉSZ FELESÉGE Menni akarok.
PIHENŐ HÖLGY Hova menne ilyenkor?
A MŰVÉSZ FELESÉGE A doktor úrhoz. Nagyon fáj a lábam.
PIHENŐ HÖLGY Az nem létezik.
A MŰVÉSZ FELESÉGE Na, gyere már, indulni akarok.
PIHENŐ HÖLGY Hova?
A MŰVÉSZ FELESÉGE Az intézetbe.
PIHENŐ HÖLGY Hát nem tudja, hogy ott van?
A MŰVÉSZ FELESÉGE Ne ugrasson már. Ez nem az intézet, ez az én
otthonom. Na, gyere, segíts fel!
PIHENŐ HÖLGY Messze még a hajnal. Kakaskukorékolás se hallik.
A MŰVÉSZ FELESÉGE (*Kukorékol egyet.*) Na, indulunk?

XVI. jel: Készülődés a bálra

Csend(élet virággal). Elmúlik ismét egy kis idő.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Halló, valaki!

Kisvártatva odakintről.

PIHENŐ HÖLGY Mi van már?

A MŰVÉSZ FELESÉGE Megint alszol?

PIHENŐ HÖLGY Dehogy, alhatom is én maga mellett... Pihenek. Pi-
henjen maga is!

A MŰVÉSZ FELESÉGE Elültem már a fenekemet.

Megint csend(élet virággal) egy ideig.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Fel akarok öltözni.

PIHENŐ HÖLGY Mibe?

A MŰVÉSZ FELESÉGE A báli ruhámba.

PIHENŐ HÖLGY Hát ha fel akar öltözni, csak öltözzön.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Akkor jó. Indulok is, add a kezed, segíts talpra
állni!

PIHENŐ HÖLGY Ha menni bírna, talpra is tudna állni.

A MŰVÉSZ FELESÉGE (*Könyörgőre fogja.*) Úgy vágyom egy kis táncra!

Na, gyere már, indulni akarok.

PIHENŐ HÖLGY Táncolhatna, ha volna lába.

PIHENŐ HÖLGY be a szobájába. Nagy szünet.

XVII. jel: Táncrend

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA bekúszik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó, valaki!

Kis idő múlva.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Itt vagyok.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kérdezhetek valamit?

Kis szünet, gyanakvás.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Miskuci, te vagy!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Felkérhetem egy táncra?

Megint csend(élet virággal) egy ideig.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Le akarok vetkőzni!

PIHENŐ HÖLGY (*Kintről.*) Még nem kelt fel a nap.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA A lábai előtt heverek?

A MŰVÉSZ FELESÉGE Ne túlozzon, kérem!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Ne habozzon a válasszal. Előttünk
a táncrend...

PIHENŐ HÖLGY (*Kintről.*) Éjszaka van!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Adja, kérem, a kezét!

A MŰVÉSZ FELESÉGE Ezer örömmel. Ennek tényleg nincs semmi
akadálya.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Messze még a hajnal.

Kukorékol egyet, és lerántja magához a földre A MŰVÉSZ FELESÉGÉ-t.

PIHENŐ HÖLGY (*Megjelenik az ajtóban.*)

...tapodjatok öszve

Mindeneiket; könny- s vérpatakat folytasson irigylő

Karjaitok: ragadás, lenyelés, büntétel hevítse

Szíveteket: s valakit valahol kaphattok...

Mögötte ÁSÍTÓ INAS ásítva nézi a fekve, hemperegve táncolókat.

Majd a PIHENŐ HÖLGY-höz fordul.

ÁSÍTÓ INAS Szabad?

*Táncolni kezdenek ők is. Aztán a párok felcserélődnek. ÁSÍTÓ INAS ölébe veszi
ismét VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-t, a PIHENŐ HÖLGY A MŰ-
VÉSZ FELESÉGÉ-t. Míg legvégül MOZART HALÁLA bejön, és véglege-
sül a Csend(élet virággal).*

JEGYZET

Beszédes István itt olvasható szövege a Szegeden megtartott drámaíró versenyen készült (s nyert első díjat). Négy meghívott írónak kellett a sorsolás útján kapott kiállítóteremben levő képek alapján drámatémát választania. Beszédes három Munkácsy Mihály-kép, a Milton-tanulmány, a Heverő hölgy és egy csendélet mellett döntött, melyekre meglátása szerint, ahogy nyilatkozta, „jellemző, hogy erőteljesen sötétednek”, aminek alapján ő „a mozdulatlanságra, az elmúlásra” asszociált. Erről szól drámája, amelynek főszereplője az angol drámaíró, John Milton (1608–1674), aki több Munkácsy-kép ihletője volt, melyek közül a legismertebb az 1877-ben készült Milton című festmény. Ezen, ahogy egy Munkácsy-tanulmányban olvassuk, „a vak Milton leányának diktálja az Elveszett paradicsomot”. Ez a kép Beszédes drámájának főszereplője, „beszélgetőtársai” pedig további Munkácsy-képek, melyek drámai személyekként figurálnak az öregkort dialógusokban, Beszédes szerint, dialógusvariációkban tematizáló, nem hagyományos narratív technikával felépülő szövegben. Képek személyek helyett, ez a szerző sajátos leleménye, ami önmagában figyelmet érdemel, ugyanakkor viszont ezek a képek kettős kötődésűek. Kötődnek a vak Miltonhoz, s ugyanúgy köthetők megalkotójukhoz, Munkácsyhoz is. Mindkét vonatkozásban szomorú emberi sors(ok) példázatai (van-e szomorúbb az életből történő kivonulás tudatánál?), s mint ilyenek egy ismétlődő és egyre fokozódó drámai állapot megtestesítői. (-)